

Recenzja książki „Kultura konsumpcji – wartości, cele, dobrostan. Psychologiczne aspekty zjawiska”

pod redakcją Anny Marii Zawadzkiej, Małgorzaty
Niesiobędzkiej i Doroty Godlewskiej-Werner

Łukasz Jach

Uniwersytet Śląski w Katowicach, lukasz.jach@us.edu.pl

Problematyka dotycząca aspektów współczesnej kultury związanych z konsumowaniem dóbr i usług jest obecnie nie tylko przedmiotem profesjonalnych, interdyscyplinarnych dociekań, ale również tematem wielu dzieł powstających w obiegu popularnym. Biorąc pod uwagę liczbę naukowych (m.in. psychologicznych, socjologicznych i ekonomicznych) opracowań dotyczących kultury konsumpcji, można by przypuszczać, że stanowi ona fenomen dogłębnie już zbadany i opisany, zaś fakt, że jako osoby funkcjonujące we współczesnym świecie po prostu „żyjemy, poruszamy się i jesteśmy” w kulturze konsumpcji, jest po prostu oczywisty. Formułowane na temat wskazanego zjawiska kulturowego diagnozy często prowadzone są jednak jedynie na poziomie makro, charakteryzującym się bardzo wysokim stopniem ogólności. Pomijane są w nich natomiast kwestie dotyczące tego, w jaki sposób kultura konsumpcji zagnieżdża się w ludzkich umysłach, jak jest transmitowana i jakie uwarunkowania natury psychologicznej szczególnie sprzyjają implementacji związanych

z nią celów, wartości i zasad. Z tej perspektywy wieloautorska monografia pt. *Kultura konsumpcji – wartości, cele, dobrostan. Psychologiczne aspekty zjawiska* (Wydawnictwo Stowarzyszenia Filomatów, Warszawa 2014) przygotowana pod redakcją Anny Marii Zawadzkiej, Małgorzaty Niesiobędzkiej i Doroty Godlewskiej-Werner jest ciekawą pozycją, starającą się przybliżyć czytelnikowi tak często pomijany w publikacjach na temat kultury konsumpcji poziom mikro. Przedstawiana w niej tematyka prawie w całości poświęcona jest bowiem właśnie zróżnicowanemu aspektom psychologicznym i systemowym, które mogą prowadzić do „zanurzania się” jednostki w kulturze konsumpcji.

Publikacja składa się z trzech części, zawierających łącznie osiem niezależnych od siebie rozdziałów. Pierwszy z nich, zatytułowany „Wartości, cele i dobrostan w kulturze konsumpcji”, stanowi przekrojowe wprowadzenie do tematyki poruszanej w książce. Punkt wyjścia stanowi w tym przypadku wskazanie kapitalizmu konsumenckiego jako swego rodzaju

ekonomicznej podstawy rozwoju kultury konsumpcji, zaś w dalszej kolejności krótko, acz szeroko omówione zostały relacje pomiędzy wymienianą formą kultury a sferą celów i wartości, konsekwencje wywierane przez nią w obszarach psychicznego i społecznego dobrostanu oraz wybrane sposoby oddziaływań mających na celu niwelowanie wpływu kultury konsumpcji na funkcjonowanie jednostek na co dzień stykających się z jej przejawami. W rozdziale drugim, zatytułowanym „Efekt wyjątkowości: formy, dziedziny, skutki jednostkowe i społeczne. Przegląd literatury”, podjęta została próba wielokierunkowej prezentacji psychologicznych uwarunkowań związanych z rozwojem tendencji do postrzegania siebie jako osoby wyjątkowej, z którymi powiązane są takie aspekty kultury konsumpcji, jak indywidualizm, koncentracja na sobie i brak uwzględniania potrzeb innych. „Efekt wyjątkowości” został tu przedstawiony jako zjawisko uniwersalne (a w niektórych przypadkach wręcz wpisujące się w cykl rozwoju człowieka), co w interesujący sposób prezentuje narcystyczną dynamikę konsumpcjonizmu jako efekt interakcji aktualnych uwarunkowań społeczno-kulturowych oraz względnie niezależnych od nich aspektów poznawczo-motywacyjnych.

Kolejne cztery rozdziały książki zawierają treści związane z uobecnianiem się przejawów kultury konsumpcji w środowisku rodzinnym. Tekst pt. „Transmisja wartości w rodzinie” przedstawia zagadnienie przenoszenia się przekonania o charakterze aksjologicznym w obrębie systemu rodzinnego nie tylko od pokoleń starszych ku młodszym, ale również w kierunku odwrotnym oraz pomiędzy osobami o równym statusie generacyjnym (diada mąż–żona, rodzeństwo). Rozdziały zatytułowane „Dzieci i młodzież w świecie ekonomii – wiedza oraz aktywność ekonomiczna młodych Polaków” oraz „Dzieci i młodzież jako konsumenci.

Wyzwania i zagrożenia” poświęcone zostały m.in. kwestiom edukacji finansowej osób nieletnich, sposobom zdobywania i wydatkowania przez nie pieniędzy, funkcjom (także społecznym), jakie w ich przypadku spełnia nabywanie dóbr, oraz medialnej socjalizacji zakupowej. W tekście noszącym tytuł „Możliwości ochrony dzieci przed reklamami produktów z wysoką zawartością soli, cukrów i tłuszczu...” zawarto natomiast informacje na temat możliwości praktycznego wykorzystywania dostępnych środków prawnych w celu ograniczania skutków nadmiernego spożywania przez młodych konsumentów pokarmów podwyższających ryzyko występowania u nich nadwagi lub otyłości.

Ostatnia część monografii zawiera dwa rozdziały poświęcone kwestii manifestowania się kultury konsumpcji w środowisku zawodowym. Pierwszy z nich, zatytułowany „Hierarchia wartości zawodowych osób poszukujących pracy”, prezentuje interesujące wyniki badań dotyczących sposobów odpowiadania na pytania odnoszące się do sfery wartości przez osoby poszukujące pracy za pomocą internetowego serwisu rekrutacyjnego. Rozdział noszący tytuł „Konsumpcjonizm w pracy znakiem naszych czasów?” stanowi natomiast komentarz do występującego współcześnie zjawiska kolekcjonowania doświadczeń zawodowych, w przypadku którego tradycyjne funkcje pracy (m.in. zarabianie pieniędzy, uzyskiwanie poczucia życiowej stabilizacji) ustępują celom hedonistycznym lub autotelicznym.

Recenzowana książka jest ciekawym źródłem informacji o sposobach przejawiania się kultury konsumpcji w sferach codziennego funkcjonowania współczesnego człowieka. Do jej mocnych stron należy nie tylko wspomniane już położenie akcentu na ekspresję fenomenów kultury konsumpcji w skali mikro, ale również prezentacja poruszanych w poszczególnych rozdziałach

zagadnień w oparciu o liczne, aktualne i obejmujące szeroki zakres tematów źródła literaturowe. Należy odnotować, że niektórzy autorzy zawartych w pracy tekstów nie skupiają się jedynie na prezentacji danego tematu, ale również starają się przedstawić niektóre sposoby oddziaływań mających na celu modyfikację silnie zdominowanych przez konsumpcjonistyczne wartości

stanów rzeczy. Warty podkreślenia atutem publikacji, ponieważ wpisującym się w poruszaną w niej tematykę, jest darmowy sposób udostępniania książki czytelnikom, oparty na licencji Creative Commons. Monografię w formie elektronicznej można bowiem pobrać bezpłatnie ze strony Wydawnictwa Stowarzyszenia Filomatów: www.liberilibri.pl.